

367158

Op de tast... de woordspin en
andere woordschema's

Dedicon

Band 1 van 1

Inhoud band 1

Inleiding 2 6

Tekening 1. Woordspinn 3 9

Andere namen 3 9

Hoe ziet het eruit? 3 9

Waar gebruik je het
voor? 3 10

Meer voorbeelden 3 11

Tekening 2. Woordspinn met
uitbreiding 4 12

Tekening 3. Woordkast 5 14

Andere namen 5 14

Hoe ziet het eruit? 5 14

Waar gebruik je het
voor? 5 16

Meer voorbeelden 5 17

Tekening 4. Woordtrap 6 18

Andere namen 6 18

Hoe ziet het eruit? 6 18

Waar gebruik je het
voor? 6 19

Meer voorbeelden 6 20

Tekening 5.

Woordparaplu 7 22

Andere namen 7 22

·Hoe ziet het eruit?	·7	·22
·Waar gebruik je het voor?	·7	·23
·Meer voorbeelden	·7	·24
·Tekening	·6.	
·Verzamelingsdiagram	·8	·25
·Andere namen	·8	·25
·Hoe ziet het eruit?	·8	·25
·Waar gebruik je het voor?	·8	·27
·Meer voorbeelden	·8	·28
·Tekening	·7.	·Stamboom
	·9	·31
·Andere namen	·9	·31
·Hoe ziet het eruit?	·9	·31
·Waar gebruik je het voor?	·9	·32
·Meer voorbeelden	·9	·33
·Colofon	·Dedicon	·35

Dit tekstboekje maakt deel uit van de serie 'Op de tast...'.
 Bij de tekst hoort een tekeningenband.

De tekst en tekeningenband zijn geschikt voor kinderen in groep 4 tot en met 8. Kinderen in groep 4 hebben misschien nog wat hulp nodig.

Je kunt deze 'Op de tast...' gebruiken als opzoekboek naast iedere taalmethode.

Inleiding

Bij de taalles worden woorden vaak in schema's gezet. Denk aan een woordspin of een woordkast.

Zo'n schema kan je helpen bij het leren van nieuwe woorden. Of bij het schrijven van een verhaal, of het voorbereiden van een spreekbeurt.

Woordschema's zijn plaatjes. De woorden zijn in een tekening geschreven. Bij een woordspin lijkt die tekening op een spin.

Een woordkast ziet eruit als een kast. Dat is handig voor mensen die het goed kunnen zien. Maar als je je taalboek in braille of op de leesregel leest, dan heb je die plaatjes niet. De woorden staan dan gewoon in een rijtje onder elkaar.

In deze 'Op de tast...' hebben we zeven bekende woordschema's voor je getekend. En dan op zo'n

manier, dat je ze kunt voelen.

::Deze schema's komen haast in elk taalboek wel een keer voor, soms met een andere naam. ::Hopelijk helpt deze ' ::Op de tast...' jou om beter te snappen wat ermee wordt bedoeld.

::Het is trouwens niet zo dat elke woordspin of woordkast er altijd precies hetzelfde uitziet. ::En dus ook niet precies hetzelfde als de voorbeelden in deze tekeningenband. ::De ene tekenaar kiest voor een cirkel, de andere voor een rechthoek. ::De ene kiest voor rechte lijntjes, de andere voor boogjes. ::En de ene houdt het heel simpel, terwijl de andere er een mooi plaatje van maakt met kleurtjes en extra versiering.

::Maar de basisvorm is altijd gelijk. ::Dus ondanks de kleine verschillen, weet je altijd met welk woordschema je te maken

hebt. ::Een woordspin blijft een woordspin. ::Ook al is het lijf van de spin de ene keer een harige, zwarte cirkel met oogjes, en de andere keer een simpele blauwe rechthoek.

Tekening 1. Woordspin

Andere namen

De woordspin wordt ook wel woordveld of woordweb genoemd.

Een mindmap is ook een soort woordspin.

Hoe ziet het eruit?

De woordspin lijkt een beetje op een spin. Hij bestaat uit een lijf met pootjes eraan. Een echte spin heeft acht pootjes.

Een woordspin kan er ook meer of minder hebben.

Op de bovenste helft van tekening 1 voel je in het midden een grote ovaal. Dit is het lijf van de spin. Rondom deze ovaal staan vijf rechte lijntjes, die naar buiten wijzen. Dit zijn de pootjes.

In het lijf, dus in de ovaal, staat het hoofdwoord: thuis. De

pootjes wijzen elk naar een woord dat, volgens de maker van deze woordspin, bij het hoofdwoord past: wonen, spelen, de hond, mijn kamer en papa.

::Waar gebruik je het voor?

::Een woordspin gebruik je om woorden te verzamelen die bij elkaar horen. ::Op welke manier dan ook. ::In het voorbeeld op de tekening was de vraag: ::Waar denk jij aan bij het woord 'thuis'?

::Het woord 'thuis' is dus het hoofdwoord. ::Dat staat in het midden, in het lijf van de spin.

::De woorden waar je aan denkt, staan bij de uiteinden van de pootjes. ::In het voorbeeld zijn dat: wonen, spelen, de hond, mijn kamer en papa.

::Je kunt een woordspin gebruiken om informatie te ordenen. ::Je wilt bijvoorbeeld een verhaal schrijven over hoe het bij jou

thuis is. ::De woorden die je bij de pootjes hebt geschreven, kun je gebruiken om zinnen mee te maken.

::Meer voorbeelden

::Je kunt ook andere vragen bij deze woordspin bedenken.

::Bijvoorbeeld: ::Wat hoort bij vakantie?

::Dan zet je het woord 'vakantie' in het midden. ::En bij de pootjes bijvoorbeeld: tent, huisje, zwemmen, ::Spanje, museum...

::Alles wat volgens jou maar met vakantie te maken heeft.

::De woordspin kan je dan helpen om een verslag te schrijven van jouw vakantie. ::Of om jouw droomvakantie te beschrijven.

Tekening 2. Woordspin met uitbreiding

Op tekening 1 staat een gewone woordspin. In het midden staat één hoofdwoord. Daaromheen staan vijf deelwoorden die bij dit hoofdwoord horen.

Je kunt de spin ook verder uitbreiden. Je maakt dan van één van de vijf deelwoorden een nieuw hoofdwoord.

Op de bovenste helft van tekening 2 staat dezelfde woordspin als op tekening 1. In het midden, onder aan de ovaal wijst een lijntje recht omlaag naar: mijn kamer.

Maar nu is er rond 'mijn kamer' een nieuwe ovaal getekend. 'Mijn kamer' is het begin van een nieuwe woordspin geworden. Het is dus een deelwoord bij 'thuis', maar ook een nieuw hoofdwoord.

Vanuit 'Mijn kamer' wijzen drie

lijntjes naar buiten. Hierbij staan de woorden: bed, knuffels en slapen. Allemaal dingen die met jouw kamer te maken hebben.

Op dezelfde manier kun je bij het woord 'papa' een nieuwe woordspin beginnen, of bij 'de hond'. Je kunt je woordspin zo veel uitbreiden als je wilt. Je kunt er een heel web van maken. Elk hoofdwoord wordt dan bijvoorbeeld een hoofdstuk in je verhaal over thuis. De deelwoorden worden de zinnen van het hoofdstuk.

Tekening 3. Woordkast

Andere namen

Er zijn geen andere namen voor een woordkast. Een woordkast lijkt wel een beetje op een tabel.

Hoe ziet het eruit?

Een woordkast lijkt op een rechthoekig kastje, met bovenin twee laatjes naast elkaar. In die laatjes staan de twee hoofdwoorden.

Onder elk laatje zijn plankjes getekend, waar weer andere woorden op staan. Die woorden horen bij het hoofdwoord in het laatje erboven.

Op tekening 3 voel je de woordkast als een grote rechthoek. Precies in het midden van de kast gaat een rechte lijn

van boven naar beneden. Die verdeelt de rechthoek in twee stukken: de linker- en de rechterhelft van het kastje.

In het laatje links bovenin staat het woord: thuis. In het laatje rechts staat: school. Dit zijn de hoofdwoorden.

Onder deze woorden gaat een rechte lijn van links naar rechts. Die lijn is de onderkant van het laatje.

Onder de laatjes 'thuis' en 'school' zijn twee plankjes getekend. Je voelt ze als gestreepte lijntjes van links naar rechts door het kastje. Het hoeven er niet altijd twee te zijn. Het kunnen er ook meer of minder zijn.

Op de bovenste plankjes staan de woorden 'spelen' en 'leren'.

Op de middelste plankjes staan de woorden 'papa' en 'juf'.

En helemaal onder in het kastje

staan de woorden 'woonkamer' en 'lokaal'.

Waar gebruik je het voor?

Een woordkast gebruik je om dingen met elkaar te vergelijken.

Meestal zijn die dingen tegengesteld aan elkaar, maar dat hoeft niet per se. In dit geval worden de hoofdwoorden 'thuis' en 'school' met elkaar vergeleken.

De woorden op de plankjes links en rechts hebben dus ook met elkaar te maken. Links staat hoe iets thuis is, en rechts hoe dat op school is. Je zou bij elke plank in deze kast een vraag kunnen stellen:

– Bovenste plank: wat doe ik?

Thuis: spelen. Op school: leren.

– Middelste plank: wie zorgt er voor mij? Thuis: papa. Op school: de juf.

– Onderste plank: waar zit ik?

Thuis: in de woonkamer. Op
school: in het lokaal.

Meer voorbeelden

In de laatjes boven in de kast
kun je bijvoorbeeld ook zetten:
zomer – winter

En op de plankjes daaronder:
warm – koud
slippers – laarzen
korte broek – lange broek

Tekening 4. Woordtrap

Andere namen

Er zijn geen andere namen voor een woordtrap.

Hoe ziet het eruit?

Een woordtrap ziet eruit als een trap met verschillende treden, die omhoog of omlaag gaan. Op elke trede staat een woord.

De woordtrap op tekening 4 begint links, iets onder het midden van het blad. Daar staat het woord 'briesje'. Onder dat woord is een lijntje getekend van links naar rechts. Als je dat lijntje volgt, ga je dus eerst een stukje naar rechts. Dan ga je wat omhoog. Dan weer naar rechts, weer omhoog enzovoorts. De stukjes lijn die van links naar rechts gaan, zijn de treden van de trap.

De trap op de tekening heeft vier treden. Op die treden staan de woorden: briesje, wind, storm, orkaan. Een woordtrap kan ook meer of minder treden hebben.

Je leest de woorden van links naar rechts. Elk woord staat iets hoger op de trap dan het vorige woord. Hiermee geef je aan dat de betekenis steeds sterker wordt. Een briesje is een heel zacht windje. Bij een gewone wind waait het iets harder. Bij een storm waait het nog harder, en bij een orkaan het hardst.

Waar gebruik je het voor?

Een woordtrap wordt gebruikt om de sterkte van woorden uit te drukken. Dit kan een rijtje woorden zijn dat bij elkaar hoort, zoals:
mooi – mooier – mooist

goed - beter - best

⋮Dit soort rijtjes worden trappen van vergelijking genoemd. ⋮Het eerste woord heet de stellende trap, het tweede de vergrotende trap en het derde de overtreffende trap.

⋮Je kunt ook andere rijtjes woorden op een woordtrap zetten, zoals in het voorbeeld op tekening ⋮4. ⋮Maar het gaat altijd om iets wat steeds sterker of steeds meer wordt.

⋮Meer voorbeelden

⋮Ook van deze rijtjes zou je een woordtrap kunnen maken:

steeds warmer: koud - lauw - warm
- heet

steeds sneller: fiets - brommer -
auto

steeds ouder: baby - kleuter -
kind - tiener - volwassene

⋮De woordtrap op de tekening gaat

van beneden naar boven. De betekenis wordt steeds sterker. Je kunt een woordtrap ook andersom tekenen. Dan staat de bovenste trede links en de onderste trede rechts. Je gaat bij het lezen van boven naar beneden. De betekenis van de woorden wordt dan van links naar rechts steeds zwakker, in plaats van sterker. Je zou dan links beginnen met 'orkaan' en rechts eindigen met 'briesje'.

Tekening 5. Woordparaplu

Andere namen

De woordparaplu wordt ook wel woordparachute genoemd.

Hoe ziet het eruit?

De woordparaplu lijkt op een paraplu waarvan de stok met het handvat is weggelaten. Alleen het scherm van de paraplu is getekend. Bij een echte paraplu is dat een bolle kap van waterdichte stof.

Bij tekening 5 moet je de tekeningenband een kwarts slag draaien, zodat de tekening over dwars ligt. Links bovenin staat de naam van de tekening. Ga vanaf daar nog iets verder naar rechts, precies naar het midden van het blad. En ga dan recht omlaag. Je voelt dan een dikke stip. Die stip is het topje van

de paraplu. Hij staat precies in het midden, boven op de kap.

Vanuit die stip gaan vier lijnen met een bocht omlaag. De twee lijnen links van de stip maken een bocht naar links. De twee lijnen rechts van de stip maken een bocht naar rechts. Op deze tekening zijn het er dus vier, maar het kunnen er ook meer of minder zijn. Midden in de kap van de paraplu staat het hoofdwoord: 'speelgoed'.

Begin bij de stip aan de bovenkant van de paraplu. Volg de vier gebogen lijnen omlaag. Elke lijn komt bij een ander woord uit. Van links naar rechts zijn dat: lego, game, bal, klei.

Waar gebruik je het voor?
Een woordparaplu gebruik je om een verzameling te ordenen. Het

woord in de kap is de naam van de verzameling. Je noemt dit ook wel een soortnaam of een categorie. De woorden onder aan de kap zijn onderdelen van de verzameling. In het voorbeeld op de tekening is 'speelgoed' de soortnaam of categorie. Lego, game, bal en klei zijn allemaal voorbeelden van soorten speelgoed.

Meer voorbeelden

Je kunt een woordparaplu maken van huisdieren, of van vakken op school. Of van soorten vervoer.

Bijvoorbeeld:

huisdieren: hond, kat, cavia,
konijn

vakken: taal, rekenen, gym,
muziek

vervoer: fiets, auto, bus, trein

Tekening 6.

Verzamelingsdiagram

Andere namen

Dit schema wordt ook wel

Vennendiagram genoemd. Het is genoemd naar de Engelse professor John Venn. Hij bedacht dit schema in de negentiende eeuw.

Hoe ziet het eruit?

Een verzamelingsdiagram bestaat uit cirkels, die elkaar voor een deel overlappen. Dat betekent dat een deel van de cirkels over elkaar heen is getekend. Het is alsof je twee grote cirkels uit papier hebt geknipt. Die leg je naast elkaar, maar ook een stukje over elkaar heen. In het midden, waar de cirkels over elkaar heen liggen, ligt dus een dubbel laagje papier.

Bij tekening 6 moet je de tekeningenband een kwartslag draaien, zodat de tekening overdwars ligt. In het midden voel je een vorm met een stippeelvulling. Dit is het deel waar de twee cirkels elkaar overlappen. Het voelt als een ovaal met aan de bovenkant en aan de onderkant een punt.

Begin bij de punt aan de bovenkant van het gestippelde deel. Volg de twee lijnen die vanuit de punt omlaag gaan, langs de gestippelde vorm. de ene maakt een bocht naar links en de andere naar rechts. Daarna buigen ze weer naar elkaar toe. Onder aan de gestippelde vorm komen ze weer samen in een punt.

Als je vanaf de punt aan de onderkant de lijnen blijft volgen, voel je ook de rest van de cirkels. Het gedeelte van de

cirkels dat niet overlapt, heeft geen stippeelvulling.

::De cirkels op de tekening horen elk bij een dier. ::De naam van het dier staat schuin boven de cirkel. ::De cirkel links hoort bij 'kikker' en de cirkel rechts bij 'eend'.

::In elke cirkel staan kenmerken die bij het dier horen. ::In de cirkel van 'kikker' staat: springen. ::In de cirkel van 'eend' staat: vliegen. ::Maar er is ook een kenmerk dat bij allebei hoort, namelijk: zwemmen. ::De kikker kan niet vliegen, de eend kan niet springen. ::Maar ze kunnen allebei zwemmen. ::Daarom staat 'zwemmen' in het gestippelde deel, waar de twee cirkels elkaar overlappen.

::Waar gebruik je het voor?

::Een verzamelingsdiagram gebruik

je om gegevens te ordenen.

·Bijvoorbeeld de uitkomsten van een onderzoek of een enquête.

·Met dit diagram kun je snel laten zien wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen bepaalde groepen.

·Meer voorbeelden

·Het diagram op de tekening zou je op verschillende manieren kunnen uitbreiden. ·Je kunt extra kenmerken toevoegen. ·Bij de eend bijvoorbeeld: snavel. ·Bij de kikker: lange tong. ·En in het gestippelde deel: kwaken. ·Want dat kunnen de eend en de kikker allebei, net als zwemmen.

·Je kunt ook een derde cirkel toevoegen met: vis. ·Het kenmerk 'zwemmen' staat dan in het gedeelte waar drie cirkels overlappen. ·Want de eend, de kikker en de vis kunnen alle drie

zwemmen. Maar 'kwaken' staat alleen in de overlap van eend en kikker en niet bij vis. En 'onder water ademen' staat alleen in de cirkel van de vis, want dat kunnen de kikker en de eend allebei niet.

Stel je doet een onderzoekje in de klas. Je vraagt ieder kind welk huisdieren ze thuis hebben. Om de uitkomsten van je onderzoek te laten zien, kun je een verzamelingsdiagram gebruiken.

Cirkel 1: hond. In deze cirkel staan de namen van kinderen die een hond hebben. Bijvoorbeeld: Janna, Tom en Roel.

Cirkel 2: kat. In deze cirkel staan de kinderen die een kat hebben. Bijvoorbeeld: Karel, Pam en Roos.

Overlap: Hier staan de kinderen die thuis en hond én een kat hebben. Bijvoorbeeld: Julia

en Aron.

Ook dit diagram kun je nog
uitbreiden met andere cirkels.

Denk aan konijn, slang,
wandellende tak...

Tekening 7. Stamboom

Andere namen

Een stamboom wordt ook wel een familieboom genoemd.

Hoe ziet het eruit?

Een stamboom lijkt een beetje op een boom. Hij bestaat uit een stam met takken eraan, waar weer andere takken uit groeien.

Bij tekening 7 moet je de tekeningenband een kwarts slag draaien, zodat de tekening over dwars ligt. De naam van de tekening staat dan links bovenaan.

In het midden onder aan het blad voel je een rechthoekig blokje.

Hierin staat de naam: Emma.

Emma is in dit geval de stam van de boom.

Vanuit het blokje van Emma gaan twee lijnen schuin omhoog naar links en naar rechts. Die lijnen zijn de 'takken' van de boom.

De tak links komt uit bij een nieuw blokje: papa. En de tak rechts komt uit bij het blokje 'mama'.

Vanuit papa gaan weer twee lijnen schuin omhoog, naar opa Wim en oma Loes. Dit zijn de vader en moeder van Emma's vader. Vanuit mama gaan lijnen naar opa Bram en oma Toos. Dit zijn de ouders van Emma's moeder.

Waar gebruik je het voor?

Met een stamboom kun je laten zien van wie iemand afstamt. In de stamboom zie je zien wie iemands voorouders en familieleden zijn.

Meer voorbeelden

Je kunt een stamboom uitbreiden met ooms en tantes, neven en nichten en natuurlijk broers en zussen. Stel, de moeder van Emma heeft een broer: Emma's oom Daan. Die oom is ook een kind van opa Bram en oma Toos. Zijn naam kun je in een blokje naast 'mama' zetten. Met ook een lijntje naar Bram en Toos. Als oom Daan kinderen krijgt, zijn dat de neefjes of nichtjes van Emma. Je zou weer extra takken aan de boom kunnen tekenen om hen te laten zien. Een stamboom kan op deze manier heel erg groot en breed worden. Het komt ook vaak voor dat ouders uit elkaar gaan, of overlijden. En daarna nog meer kinderen krijgen met een andere partner. Dan wordt de stamboom nog uitgebreider.

De stamboom op tekening 7 hoort

bij Emma, zomaar een meisje.

Stambomen worden ook vaak gemaakt van beroemde families.

Bijvoorbeeld van de koninklijke familie van Nederland. Hierin staan dan alle koningen,

koninginnen, prinsen en prinsessen. Zo'n stamboom vind je in een geschiedenisboek, of als schilderij in een museum.

Mooi versierd met portretjes van alle familieleden op de takken.

Soms is er een echte boom omheen geschilderd, met een stam, blaadjes, vruchten of zelfs vogeltjes erbij. Dan wordt er een heel kunstwerk van gemaakt.

Colofon Dedicon

Deze aangepaste leesvorm is verzorgd door Stichting Dedicon. Het werk is uitsluitend bestemd voor eigen gebruik door mensen met een leesbeperking. Het werk is eigendom van Stichting Dedicon en mag niet worden vermenigvuldigd of aan derden worden uitgeleend of doorverkocht. De intellectuele eigendomsrechten op deze aangepaste leesvorm berusten bij Stichting Dedicon en de rechthebbenden van het oorspronkelijke werk. Productie en distributie vinden plaats op basis van artikel 15j en 15c van de Nederlandse Auteurswet en conform de Regeling Toegankelijke Lectuur voor mensen met een leesbeperking. Voor opmerkingen omtrent de kwaliteit van dit boek of vragen

over het gebruik ervan kan
 contact worden opgenomen met
 Stichting Dedicon. Voor
 contactgegevens zie
www.dedicon.nl.

Inhoud van alle banden

Inhoud band 1

Inleiding 2 6

Tekening 1. Woordspinn 3 9

Andere namen 3 9

Hoe ziet het eruit? 3 9

Waar gebruik je het
voor? 3 10

Meer voorbeelden 3 11

Tekening 2. Woordspinn met
uitbreiding 4 12

Tekening 3. Woordkast 5 14

Andere namen 5 14

Hoe ziet het eruit? 5 14

Waar gebruik je het
voor? 5 16

Meer voorbeelden 5 17

Tekening 4. Woordtrap 6 18

Andere namen 6 18

Hoe ziet het eruit? 6 18

Waar gebruik je het
voor? 6 19

Meer voorbeelden 6 20

Tekening 5.

Woordparaplu	7	22
Andere namen	7	22
Hoe ziet het eruit?	7	22
Waar gebruik je het voor?	7	23
Meer voorbeelden	7	24
Tekening	6.	
Verzamelingsdiagram	8	25
Andere namen	8	25
Hoe ziet het eruit?	8	25
Waar gebruik je het voor?	8	27
Meer voorbeelden	8	28
Tekening	7.	
Stamboom	9	31
Andere namen	9	31
Hoe ziet het eruit?	9	31
Waar gebruik je het voor?	9	32
Meer voorbeelden	9	33
Colofon	Dedicon	35